Nova campanya d'excavació al jaciment de Coll del Moro (Gandesa)

Aquesta setmana han començat els treballs arqueològics al jaciment de Coll del Moro (Gandesa), un assentament iber fortificat d'uns 3.350 metres de la tribu dels ilercavons, que es troba al municipi de Gandesa i que forma part de la Ruta dels Ibers.

En la **campanya de 2020** (que anirà del 17 de juny al 10 de juliol) s'intervindrà en dues àrees del conjunt arqueològic: al sector de la necròpolis de Calars i al sector Poblat.

Des de 2014 un equip d'investigació de la Universitat de Barcelona i l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica duu a terme treballs d'excavació al jaciment i hi han fet tant prospecció geofísica com pedestre, a la zona d'hàbitat i a les zones baixes que s'estenen a sud i a est del territori de Coll del Moro.

> Els treballs estan dirigits per Rafel Jornet (UB), Carme Belarte (ICREA-ICAC), Joan Sanmartí (UB), David Asensio (UB), Jordi Morer (UB) i Jaume Noguera (UB). El projecte compta, a més, amb la col·laboració i suport de l'Ajuntament de Gandesa.

Excavar amb la COVID-19

La planificació i organització de la campanya s'ha vist afectada pel context de la COVID-19 i s'han hagut de prendre diverses mesures per adaptar les condicions de treball a la seguretat necessària i evitar els riscos de contagi.

En primer lloc, s'ha reduït al mínim imprescindible la presència física d'arqueòlegs i arqueòlogues al jaciment i s'han prioritzat aquelles tasques que requereixen de menys personal per a executar-les, com per exemple, les tasques de consolidació i restauració de restes arqueològiques o l'adequació del jaciment.

D'altra banda, s'han escollit treballs arqueològics en aquells sectors del jaciment que, per la

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

seva amplitud, permeten garantir sense problemes les distàncies de seguretat i la resta de normes de seguretat. Una d'aquestes zones és la de les cisternes del poblat.

A més, tots els arqueòlegs i arqueòlogues que participen a la campanya d'excavació han fet un curs de formació i informació sobre el protocol d'actuació a l'excavació per fer front a la COVID-19.

Finalment, s'han minimitzat les pernoctacions. Els arqueòlegs i arqueòlogues que participen en la campanya i són residents de les Terres de l'Ebre s'allotjaran a les seves cases particulars. Els que venen de fora, amb l'Ajuntament de Gandesa s'ha habilitat un espai a l'alberg de temporers amb habitacions individuals i servei de càtering individual per a menjar.

Resultats esperats

Pel que fa l'excavació de l'hàbitat, **l'equip es planteja acabar l'excavació de la cisterna** (començada els anys 80) i fixar la seqüència cronològica de les diferents fases d'utilització, que podria remuntar al segle VI aC fins el segle III-II aC i que sembla que es reblaria definitivament (dades que caldrà confirmar o matisar amb l'excavació).

Aquesta superposició d'estrats de diferent cronologia, a més, hauria de donar informació rellevant sobre **dades paleoambientals**: sabem que la cisterna es redueix de mida, aquest fet podria posar-se en relació a un possible descens de la pluviositat durant l'edat del ferro? O és un fet conjuntural de la pròpia dinàmica de creixement urbà de l'assentament?

En tot cas, els investigadors consideren molt rellevant obtenir el màxim de dades possible en un sector clau on previsiblement s'obtindrà informació de la fase fundacional i d'abandonament de l'assentament.

Un jaciment amb una llarga història d'excavacions

El conjunt arqueològic del jaciment de Coll del Moro apareix esmentat per primer cop pel famós arqueòleg i catedràtic de Prehistòria de la Universitat de Barcelona, **Pere Bosch**

Gimpera, el 1914. En el seu diari inèdit d'excavacions, hi descriu restes de parets tallades per la construcció de la carretera i materials ceràmics, entre els quals destaca la ceràmica ibèrica a torn, amb i sense decoració pintada.

Però, la primera intervenció no va tenir lloc fins el 1953, amb motiu de l'erecció d'un monument commemoratiu en el lloc de comandament del general Franco durant la batalla de l'Ebre que es va situar al sector oriental de la necròpolis i que es coneix com **Calars**. En aquella ocasió, es van excavar sis túmuls en una intervenció de rescat publicada pel Doctor Salvador Vilaseca el 1954.

Els anys 1971 i 1974 es van promoure treballs d'excavació des del **Museu Arqueològic de Tarragona**, sota la direcció de Manuel Berges i Màrius Ferrer, que es van centrar en els sectors de la necròpolis de Calars i Camp Teuler. L'estudi exhaustiu d'aquestes estructures i els seus materials va ser objecte d'una tesi doctoral per part de la Dra. **Núria Rafel** (Universitat de Lleida), que va reprendre els treballs arqueològics a la necròpolis i l'hàbitat.

L'hàbitat va ser objecte d'excavació per primera vegada entre els anys 1972 i 1976, sota la direcció de **Manuel Berges i Màrius Ferrer** i, a partir de 1982, amb l'adquisició dels terrenys per la Generalitat de Catalunya, es van iniciar les excavacions programades, amb intervencions regulars fins a inicis dels anys 90 (el 2006 i 2007, el mateix equip dirigit per Núria Rafel excavà l'interior de la torre).

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

(cc) BY-NC-SA Jaciment de Coll del Moro, campanya 2015

El 2014 es varen reprendre els treballs d'excavació a l'assentament del Coll del Moro de Gandesa, en el marc del projecte de recerca «El primer mil·lenni AC als territoris del curs inferior de l'Ebre: la formació, desenvolupament i dissolució de la cultura ibèrica 2014-2017», liderat per la Universitat de Barcelona i amb la participació de l'ICAC.

Fins aquell moment, les intervencions (iniciades els anys 70) s'havien centrat a l'àrea nord, l'àrea de la torre o fortí del Coll del Moro i en estructures properes, però l'hàbitat es coneixia poc. L'ampliació de la zona d'excavació va permetre localitzar les **restes d'un sector d'hàbitat del segle III aC**, amb nombrosos vestigis de fonaments de cases i carrers.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

La tercera campanya d'excavació (2016) va permetre documentar un conjunt d'estructures interpretades com un **trull del segle III aC, el més antic de Catalunya**, que pertany a l'ibèric ple i es va abandonar cap a l'any 200 aC. Per damunt hi ha una fase posterior, romanorepublicana, del 125 aC aproximadament.

Bastió final. Foto: Equip Coll del Moro de Gandesa

Els últims treballs arqueològics s'han centrat en l'excavació de l'anomenada "zona 2": un conjunt d'edificis complexos formats per un cos rectangular, amb diversos àmbits i adossat a un probable mur de tanca. Les edificacions es comuniquen entre si mitjançant uns

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

recintes absidals que, probablement, tenien una funció defensiva.

La **campanya d'excavació de 2019 (del 8 al 27 de juliol)** va ser fonamentalment de dibuix i documentació d'estructures. Els treballs formaren part del projecte de recerca UB-ICAC «Formació, desenvolupament i dissolució de la cultura ibèrica al curs inferior de l'Ebre (s. IX-I aC)», dirigit per **Rafel Jornet** (UB – Món Iber ROCS), **Maria Carme Belarte** (ICREA-ICAC), Jordi Morer (Món Iber ROCS), David Asensio (UB – UAB – Món Iber ROCS) i Joan Sanmartí (UB). Amb el finançament del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Gandesa.